

**Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu**

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu a soudce zpravodaje Davida Uhlíře a soudců Tomáše Lichovníka a Vladimíra Sládečka o ústavní stížnosti stěžovatelů **1. S. B., 2. P. K., 3. L. N., 4. guidemedia etc s. r. o.**, se sídlem Příkop 843/4, Brno, zastoupených Mgr. Robertem Cholenským, Ph.D., advokátem, AK se sídlem Bolzanova 461/5, Brno, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2018, č. j. 8 Tdo 819/2015-I.-104, za účasti **Nejvyššího soudu** jako účastníka řízení a Nejvyššího státního zastupitelství jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2018, č. j. 8 Tdo 819/2015-I.-104, bylo porušeno základní právo stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Toto usnesení se proto ruší.

O d ů v o d n ě n í:

I. Rekapitulace průběhu řízení

1. Stěžovatelé (dále též „obvinění“) ústavní stížností napadli v záhlaví označené usnesení Nejvyššího soudu, neboť podle jejich názoru představuje dotčení jejich ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces.

2. Rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 10. 9. 2014, sp. zn. 8 T 21/2014, byli stěžovatelé podle § 226 písm. b) tr. ř. zproštěni obžaloby státního zástupce Městského státního zastupitelství v Brně ze dne 4. 3. 2014, sp. zn. 2 ZT 104/2013, protože nebylo prokázáno, že v obžalobě uvedený skutek zakládá trestné činy, jež v něm obžaloba spatřovala. Jednalo se o zločin založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku a přečin popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia podle § 405 tr. zákoníku u stěžovatelů 1., 2. a 3. a o přečin projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka podle § 404 tr. zákoníku a přečin popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia podle § 405 tr. zákoníku u stěžovatelky 4.

3. Uvedený skutek spočíval v tom, že stěžovatel 2. jako jednatel společnosti guidemedia etc s. r. o., redaktor a překladatel, stěžovatel 3. jako spolupracující redaktor a grafik, stěžovatel 1. jako autor komentářů v rámci nakladatelství guidemedia etc s. r. o., a stěžovatelka 4. v rámci svého podnikání jednáním, spočívajícím zejména

v činnosti nakladatelství a internetovém prodeji jí vydaných knih, společně vytvořili, v nákladu 10 000 kusů vydali a od 6. 12. 2012 na knižním trhu prodávali knihu „Adolf Hitler Projevy“, ISBN 978-80-905310-1-7. Kniha obsahuje zejména osmnáct projevů Adolfa Hitlera z let 1939 až 1942, vyjadřující myšlenky a principy nacionálního socialismu, konkrétně pak mimo jiné jeho úvahy a názory ohledně údajného utlačování či masakrování německého obyvatelstva v Československu a Polsku, vyjádření sympatií k fašistickému režimu ve Španělsku a Itálii, kritiku tzv. mezinárodního židovstva a demokratických režimů v zemích tzv. Západu, a vyzdvihování úspěchů při budování nacionálního socialismu v Německu. Projevy jsou v knize doprovázeny titulky a komentáři jednoznačně vyznívajících jako souhlas s obsahem těchto projevů, mající formu jakéhosi vysvětlení správnosti tehdejších názorů Adolfa Hitlera či prokázání pravdivosti jeho tehdejších tvrzení, což je ve skutkové větě dokládáno odkazy na jednotlivé pasáže komentářů a citací mezititulků.

4. Krajský soud v Brně jako soud odvolací usnesením ze dne 23. 1. 2015, sp. zn. 8 To 489/2014, odvolání, podané proti tomuto rozsudku soudu prvního stupně státním zástupcem Městského státního zastupitelství v Brně v neprospěch všech obviněných, podle § 256 tr. ř. jako nedůvodné zamítl.

5. Proti usnesení odvolacího soudu podal nejvyšší státní zástupce dovolání v neprospěch všech stěžovatelů s odkazem na § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř., neboť odvolací soud nesprávně zamítl odvolání státního zástupce proti rozsudku soudu prvního stupně, jenž stěžovatele zprostil obžaloby proto, že žalovaný skutek není trestným činem, ač v řízení předcházejícím byl dán dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., jelikož rozhodnutí soudu prvního stupně spočívá na nesprávném právním posouzení skutku. Z tohoto důvodu nejvyšší státní zástupce navrhoval zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně i odvolacího, jakož i všech dalších rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazujících, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

6. Dovolatel poté, co rozvedl důvody, pro které soud prvního stupně stěžovatele zprostil obžaloby, a skutečnosti, jež vedly odvolací soud k tomu, že se s rozsudkem soudu prvního stupně ztotožnil, vysvětlil, proč považuje názory soudů obou stupňů odůvodňující zprošťující výrok za nesprávné. Poukázal na extrémní nesoulad, jenž spatřoval v tom, že soudy nevyvodily z pořízených důkazů závěry, které by těmto důkazům odpovídaly, a v důsledku toho nesprávně právně posoudily jednání stěžovatelů jako trestně nepostižitelné. Odpovídajícím způsobem se nevyrovnaly se závěry odborného vyjádření PhDr. Jana B. Uhlíře, Ph.D., historika z Vojenského ústavu Praha a znalce z oboru sociální vědy, odvětví politologie, specializace nacismus, fašismus, neonacismus, neofašismus, který dospěl k „jednoznačnému“ závěru, že kniha „Adolf Hitler Projevy“ úmyslně manipulativním způsobem, a „téměř na každé straně“ propaguje nacistickou ideologii, a to způsobem, který přesně zapadá do stylu, jakým soudobá neonacistická scéna tuto ideologii podsouvá širším vrstvám obyvatelstva.

7. Podle dovolatele soudy nevysvětlily, proč nevyšly z uvedeného odborného vyjádření, ale nahradily ho vlastním názorem, že jde pouze o prezentaci autentického historického textu, čímž popřely současnou společenskou realitu, pokud konstatovaly, že neexistuje v podmínkách dnešní doby žádné „živé“ hnutí, které by bylo založeno na klasickém německém nacismu. S odkazem na odbornou literaturu a její výklad poukázal na to, že za existující hnutí v uvedeném smyslu je možné označit hnutí, které

v modifikované podobě navazuje na již neexistující hnutí, pokud využívá ideologie, symbolů, pozdravů a dalších atributů již zaniklého hnutí, a proto je třeba odlišit existující neonacistické hnutí od konkrétního nacistického hnutí v jeho historické, dnes již neexistující podobě s tím, že existenci neonacistického hnutí připouští i judikatura.

8. Za nedůvodné nejvyšší státní zástupce označil odmítnutí požadavku na provedení důkazu zprávou Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu, Služby kriminální policie a vyšetřování ze dne 3. 11. 2014, č. j. UOOZ-126-72/ČJ-2014-290050, v čemž spatřoval existenci tzv. opomenutých důkazů, neboť podle něj jde o důkaz ke zjištění poměrů obviněných a jejich vztahu k pravicovým myšlenkám a hnutím. Poukázal na to, že se soudy v potřebné míře nezabývaly osobami obviněných, jejich trestní minulostí a jejich vztahy k pravicové scéně, neboť všechny obviněné lze charakterizovat jako zástupce nepřiliš početné tuzemské scény tzv. alternativních vykladačů historie, zaměřených však výhradně na téma soužití německého a českého etnika jen v období první poloviny dvacátého století a druhé světové války. Tato scéna mnohdy osciluje od otevřené adorace či obhajoby nacistického Německa přes kritiku Československa až po popírání či zpochybňování genocidia. Tito ideově blízcí autoři jsou sdružováni okolo internetového blogu *Náš směr*, jehož správcem je obviněný S. B., užívající pseudonym L. B. Z této ideologické pozice se rovněž jmenovaní vymezují vůči historikům, ač sami formální vzdělání v oblasti historie nemají. Uvedené okolnosti mohla předmětná zpráva podle názoru dovolatele objasnit, neboť svědčí o údajích týkajících se obviněných, které by bylo možné zahrnout do úvah o subjektivní stránce, včetně zhodnocení motivu jejich jednání. Bylo proto nutné, aby odvolací soud důkaz touto podrobnou zprávou v odvolacím řízení provedl.

9. Nejvyšší státní zástupce se vymezil zejména proti názoru soudů obou stupňů, že vydání knihy s projevy Adolfa Hitlera nepropaguje žádné existující hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka nebo hlásá rasovou, etnickou, národnostní, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob, neboť tímto tvrzením soudy obou stupňů popřely existenci neonacismu v České republice, který navazuje na ideje a reálnou politiku historického nacismu, tedy na politiku nacistického hnutí od konce první světové války a nacistického režimu v Německu a s ním kolaborujících subjektů, a poukázal na to, že v Česku jsou asi 4 000 militantních neonacistů. Z rozvedených důvodů shledal, že neonacistické hnutí je v současné době hnutím jednoznačně existujícím, a to jak v tuzemsku, tak i v zahraničí (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2012, sp. zn. 6 Tdo 1122/2011).

10. Naplnění skutkové podstaty trestného činu podle § 403 odst. 1 tr. zákoníku považoval dovolatel za prokázané odborným vyjádřením PhDr. Jana B. Uhlíře, Ph.D., který dospěl k „jednoznačnému“ závěru, že kniha „Adolf Hitler Projevy“ úmyslně manipulativním způsobem, a téměř na každé straně, propaguje nacistickou ideologii způsobem, který zapadá do stylu, jakým soudobá neonacistická scéna tuto ideologii podsouvá širším vrstvám obyvatelstva. Poukázal na závěry tohoto znalce, zejména pokud jde o povahu komentářů a mezititulků obsažených v knize, kdy u komentářů šlo o převzetí rozsáhlejších částí samotných projevů Adolfa Hitlera, aniž by bylo zřejmé, zda jde o citaci či vyjádření názorů komentátora, a poukázal konkrétně na výroky obsahující vedle vlastních úryvků z knihy i úvahy a domněnky samotného znalce, „čímž má autor komentáře patrně na mysli útok nacistického Německa na Polsko a průběh tzv. „blitzkriegu“ v Polsku, nebo ... čímž má autor komentáře pro změnu zřejmě

na myslí uplatnění tzv. norimberských zákonů v protektorátu Čechy a Morava, které vedlo k perzekuci českých Židů a dalších skupin obyvatelstva ...“, aj.

11. Nejvyšší státní zástupce považoval za nutné z obsahu mezititulků užitých v textu vlastních projevů (např. „Koncentrační tábor je anglický vynález“, „Židovsko-demokratický kapitál potřebuje válku“, „Rasová otázka je klíčem světových dějin“, „Židé v evropských národech“) a v doprovodných komentářích nalézt výroky o příslušnících určitého národa, proti kterým v Německu bojovali jako proti „parazitním zjevům lidstva“, dovést, že jde o výroky zjevně antisemitského zaměření, které je nutno s ohledem na historická fakta týkající se holocaustu jednoznačně interpretovat jako ospravedlňování nacistického genocidia a jiných nacistických zločinů proti lidskosti. Dovolatel považoval za důkaz o vině obviněných i barevné a grafické zpracování knihy, protože červeno – černo – bílé vyobrazení „jednoznačně“ vychází z barev vlajky NSDAP, která se následně stala oficiální vlajkou nacistického Německa, přičemž výhradně kombinace zmíněných barev je užitá i na webových stránkách obviněné společnosti (viz <http://guidemedia.cz>).

12. K subjektivní stránce zločinu podle § 403 tr. zákoníku a přečinu podle § 404 tr. zákoníku nejvyšší státní zástupce uvedl, že obvinění zcela vědomě vydáním knihy propagovali neonacistické hnutí, jakožto jednu z forem politického extremismu, který působí proti demokratickému ústavnímu zřízení v České republice. Výběr projevů Adolfa Hitlera co do obsahu ve spojení s grafikou „jednoznačně“ směřuje k relativizaci vybraných problémů moderních dějin, kdy cílem vydání této knihy bylo vyvolat ve čtenáři pochopení pro činy Adolfa Hitlera. Dovožoval znak subjektivní stránky i z vyjádření zástupce právnické osoby u hlavního líčení, že vydavatelství se zabývá mimo jiné otázkami „historických lží, které jsou prezentovány společností“, což podle dovolatele svědčí o vztahu obviněných k neonacismu, který vychází z popření ověřených historických interpretací. Jde tudíž o nespornou propagaci neonacismu a projev sympatií k tomuto hnutí. Za nepřipadné označil srovnání s vydáním knihy Mein Kampf, o němž bylo rozhodnuto usnesením Nejvyššího soudu ze dne 24. 7. 2002, sp. zn. 5 Tdo 337/2002, ve kterém se řešila jiná problematika než přezkoumávaná, v níž převážná část vydávaných publikací je zaměřena na nacistickou problematiku. Poukázal na to, že obviněná společnost, nakladatelství guidemedia etc s. r. o., která vznikla v roce 2012, vydala celkem 7 publikací, i na text knihy „Pranýř“ německého autora Michaela Winklera doprovázený na webových stránkách komentářem, jež citoval. Nejvyšší státní zástupce dovedl, že v projednávané věci nelze mít žádné pochybnosti o tom, že obvinění si byli vědomi možného naplnění skutkové podstaty zločinů podle § 403 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku, podle § 404 tr. zákoníku a přečinu podle § 405 tr. zákoníku, ve formě přímého úmyslu podle § 15 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku, a to zejména proto, že všechny lze charakterizovat jako zástupce scény tzv. alternativních vykladačů historie zaměřených výhradně na téma soužití německého a českého etnika jen v období první poloviny dvacátého století a druhé světové války. Tito ideově blízcí autoři jsou sdružováni okolo internetového blogu Náš směr, jehož správcem je stěžovatel 1. Soudy se však v potřebné míře těmito skutečnostmi nezabývaly a nedovodily, že deformovaný vztah obviněných k historii plně odpovídá interpretaci obsažené v komentářích předmětné publikace.

13. Nejvyšší soud usnesením ze dne 25. dubna 2018, č. j. 8 Tdo 819/2015-I.-104, podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil usnesení odvolacího soudu i rozsudek soudu prvního stupně spolu s dalšími rozhodnutími na zrušená rozhodnutí obsahově navazující,

pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. a § 260 tr. ř. per analogiam věc vrátil státnímu zástupci Městského státního zastupitelství v Brně k došetření.

14. Nejvyšší soud shledal, že uplatněným dovoláním byly naplněny oba uplatněné dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. l) a g) tr. ř. Dospěl k závěru, že označené dovolací důvody korespondují s uvedenými námitkami dovolatele, neboť jejich podstata spočívá zejména v hmotněprávní problematice. Nejvyšší soud uvedl důvody, které vedly soudy nižších stupňů ke zproštění viny, a podrobně se vyjádřil v obecné rovině ke znakům skutkových podstat trestných činů, které byly stěžovatelům kladeny za vinu. V části odůvodnění nazvané „Odborné vyjádření a znalecký posudek“ dovolací soud zohlednil námitku obviněných proti osobě PhDr. Jana B. Uhlíře, Ph.D., kterou vznesli na svou obhajobu, sám vyjádřil pochybnosti o jeho nepodjatosti a rozporoval stanovisko soudu prvního stupně, který jej podjatým neshledal. Vyjádřil se i k vhodnosti čerpání skutkových zjištění z odborného vyjádření zpracovaného tímto znalcem, který byl u soudu prvního stupně u hlavního líčení vyslechnut. V části odůvodnění nazvané „Závěry Nejvyššího soudu“ pak dovolací soud shrnul, že řízení předcházející vydání napadených rozhodnutí je zatíženo zásadními a stěžejními vadami, které mají podklad ve vadném a neúplném dokazování. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že soudy „vydaly zprošťující rozsudek, který za daných okolností a zejména zjištěných nedostatků je zcela předčasným, protože vyšel z procesu, který nese známky nespravedlivého řízení“. Znovu se vyjádřil k nepřesvědčivosti znaleckých závěrů PhDr. Jana B. Uhlíře, Ph.D. Zaujal stanovisko k vhodnějšímu důkaznímu prostředku k posouzení předmětných odborných otázek. Pro závažné procesní vady spočívající zejména v tom, že stěžejní důkaz zpracovala osoba, u níž jsou důvodné pochybnosti o nepodjatosti, se dovolací soud rozhodl vrátit věc státnímu zástupci k došetření. Zároveň dovolací soud vyslovil závazný právní názor pro další postup orgánů činných v trestním řízení k odstranění vytčených vad v přípravném řízení.

II. Obsah ústavní stížnosti

15. Stěžovatelé v ústavní stížnosti tvrdí, že Nejvyšší soud přistoupil ke zrušení rozhodnutí, která je zprošťují viny pro domnělé vady dokazování před nižšími soudy. Tím podle nich překročil rozsah dovolacího přezkumu. Přípustnost ústavní stížnosti v posuzované věci zdůvodňují tím, že pokud by Nejvyšší soud dovolání nevyhověl, stěžovatelé by nyní nemuseli čelit dalšímu již nyní nepřiměřeně dlouhému trestnímu stíhání. Proto se stěžovatelé domnívají, že ústavní stížnost není předčasná. Usnesení přikročilo ke zrušení rozhodnutí nižších soudů fakticky jen z důvodu, že oba soudy posoudily nesprávně otázku podjatosti příbraného znalce PhDr. Jana B. Uhlíře, Ph.D., a nevyhověly, ač měly, námitce podjatosti vznesené obhajobou. Nejvyšším státním zástupcem uplatněné dovolací body přitom dovolací soud pominul. Chybné posouzení námitky podjatosti znalce je vadou dokazování, která není uvedena ve výčtu dovolacích důvodů. Hypoteticky by ji mohli vznést stěžovatelé na obranu svých ústavně zaručených práv, nikoli však veřejná žaloba. Nesouhlasí ani s vrácením věci státnímu zástupci k došetření, neboť dovolání nemůže být prostředkem k nové možnosti státního zástupce zpracovat obžalobu znovu, neboť by to bylo v rozporu s překážkou *rei iudicatae*.

16. Stěžovatelé připomínají, že Ústavní soud podobnou otázku dosud neřešil. Jisté myšlenky lze podle nich čerpat z nálezu ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 15/01.

III. Vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka řízení

17. Nejvyšší soud ve svém vyjádření uvedl, že napadené rozhodnutí je výsledkem přezkumné činnosti založené na dovolací argumentaci nejvyššího státního zástupce, který uplatnil dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Příčinu nesprávného právního posouzení účastník spatřoval i v extrémním nesouladu mezi provedenými důkazy a soudy učiněnými skutkovými a následně tudíž i právními závěry, přičemž cílil mimo jiné i na způsob vypořádání se se závěry odborného vyjádření PhDr. Jana B. Uhlíře, Ph. D. Účastník byl při přezkumu vázán uplatněným dovolacím důvodem a judikaturou Ústavního soudu, konkrétně stanoviskem pléna ze dne 4. 3. 2014, sp. zn. Pl. ÚS–st. 38/14, podle něhož nesprávné zjištění skutkového stavu nelze striktně oddělovat od nesprávné právní kvalifikace skutku. Tato zásada přitom platí nejen pro přezkum na podkladě dovolání obviněných, ale i pro dovolání nejvyššího státního zástupce. Dovolací soud poukazuje zejména na část V. svého usnesení, kterou věnoval výlučně právní kvalifikaci, k níž směřovalo dovolání nejvyššího státního zástupce. Po výkladu jednotlivých znaků skutkových podstat trestných činů soud shledal, že pro jednoznačný závěr o naplnění či nenaplnění uvedených znaků trestných činů obsah spisu neobsahuje dostatek podkladů. Zřejmou absenci důkazů soudy neodhalily, nýbrž bez dalšího ji nahradily tím, že převzaly znělku obžaloby a důkazně podložená skutková a právní tvrzení suplovaly vlastními důkazně nepodloženými úvahami a domněnkami, které jsou zřejmým projevem libovůle v jejich rozhodování. Nadto soudy pominuly některé důkazy, konkrétně odborná vyjádření založená do spisu, jimiž by mohly být odstraněny pochybnosti pramenící z odborného vyjádření PhDr. Jana B. Uhlíře, Ph. D. Tím zatížily svá rozhodnutí ústavně nekonformní selekcí důkazů. Důvodem pro rozhodnutí o dovolání byla celková neutěšená důkazní situace vlekoucí se již od přípravného řízení. Právě tento fakt vedl dovolací soud k rozhodnutí vrátit věc státnímu zástupci k došetření, neboť primární odpovědnost za to, že soudu předložená trestní věc bude podložena procesně použitelnými důkazy potřebnými k rozhodnutí o vině a trestu, nese státní zastupitelství. Nejvyšší soud přitom nikterak nepředjímal budoucí výsledek řízení, který může, ale také nemusí mít podobu odsouzení stěžovatelů. Za stávajícího stavu dokazování a množství a kvality podkladů předložených obžalobou však nebylo možné učinit jakýkoli spolehlivý závěr o vině či nevině stěžovatelů. Nikoli tedy stěžovateli napadeným postupem, ale takovým, který v ústavní stížnosti požadují, by se dovolací soud zpronevěřil zásadám spravedlivého procesu. Dovolací soud rovněž připomněl, že ústavní stížnost směřuje proti rozhodnutí, které není konečným rozhodnutím ve věci. Nejvyšší soud proto navrhl, aby ústavní stížnost byla zamítnuta, neboť napadeným rozhodnutím nebyla dotčena ústavně zaručená práva stěžovatelů.

18. Nejvyšší státní zastupitelství ve svém vyjádření uvedlo, že napadené usnesení netrpí vytýkanými vadami. Zdůraznilo, že je ve věci napadeno kasační rozhodnutí dovolacího soudu. Zásah Ústavního soudu není v této fázi nezbytný, neboť předložená argumentace stěžovatelů může být hodnocena v rámci dalšího běžícího trestního řízení. Není tedy splněna podmínka vyčerpání všech relevantních procesních prostředků a ústavní stížnost je proto podána předčasně. Nejvyšší státní zastupitelství proto navrholo, aby ústavní stížnost byla pro nepřípustnost odmítnuta.

19. Vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka byla zaslána na vědomí právnímu zástupci stěžovatelů. Ten k nim připojil stručnou repliku, jejímž závěrem bylo konstatování, že na podané ústavní stížnosti stěžovatelé v plném rozsahu trvají.

IV. Formální předpoklady projednání ústavní stížnosti

20. Ústavní soud nejprve zkoumal splnění podmínek řízení. Ústavní stížnost podali oprávnění stěžovatelé, kteří jsou účastníky řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností. Podali ji včas. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelé mají potřebné právní zastoupení v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

21. K přípustnosti ústavní stížnosti Ústavní soud stručně uvádí, že ve stanovisku sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 stanovil, že „ústavní stížnost je nepřipustná, jestliže stěžovatel v trestním řízení nepodá zákonem předepsaným způsobem dovolání (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu)“ [sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 ze dne 4. 3. 2014 (ST 38/72 SbNU 599; č. 40/2014 Sb)]. Jinými slovy, Ústavní soud může zásadně rozhodovat o merituu věci jen v případě takové ústavní stížnosti, která směřuje proti "konečným" rozhodnutím. Zpravidla musí jít o rozhodnutí, jímž se soudní či jiné řízení končí, a jeho účastník nemá možnost jiné právní obrany než ústavní stížnost.

22. Za taková "konečná" rozhodnutí je však možno považovat i některá procesní rozhodnutí, jimiž se řízení sice nekončí, ale uzavírá se jeho relativně samostatná část, přičemž jeho účastník již nemá možnost takové rozhodnutí napadnout. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu patří k tomuto typu rozhodnutí i pokyn odvolacího soudu podle § 262 tr. ř., aby věc byla projednána a rozhodnuta v jiném složení senátu (resp. jiným samosoudcem). Proti tomuto rozhodnutí nelze podat samostatné dovolání. Ústavní soud přitom bere v úvahu zásadu ekonomie řízení. Pokud by totiž shledal porušení ústavně zaručeného základního práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny až na samém konci soudního řízení, takové řízení by probíhalo zcela neekonomicky [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 794/16 ze dne 21. 6. 2016; nález sp. zn. II. ÚS 2766/14 ze dne 1. 12. 2015; nález sp. zn. II. ÚS 3564/12 ze dne 5. 3. 2013 (N 38/68 SbNU 391); nález sp. zn. III. ÚS 441/04 ze dne 12. 1. 2005 (N 6/36 SbNU 53); nález sp. zn. III. ÚS 711/01 ze dne 6. 6. 2002 (N 66/26 SbNU 193); usnesení sp. zn. IV. ÚS 200/15 ze dne 8. 7. 2015; usnesení sp. zn. III. ÚS 2832/10 ze dne 21. 10. 2010].

23. Námitky stěžovatelů týkající se porušení práva na spravedlivý proces v důsledku nepřipustného "přehodnocování" vad důkazního řízení by byly za jiných okolností nepřipustné, protože v jejich případě již má relevanci, že řízení ještě neskončilo (viz nález sp. I. ÚS 794/16, body 42 a 58). V běžném případě by je stěžovatelé museli uplatnit v dovolání proti pravomocnému rozhodnutí odvolacího soudu.

24. Ústavní soud v řadě svých rozhodnutí uvedl, že veden zásadou subsidiarity (definovanou zejména v návaznosti na čl. 83 a čl. 90 Ústavy a v ust. § 75 zákona o Ústavním soudu) zpravidla nezasahuje do probíhajících řízení, pokud vedení řízení není zároveň spojeno se skutečným zásahem do základních práv a svobod, který by

nebylo možné napravit jinak (např. omezení osobní svobody). Ústavní soud vzal za prokázané, že napadeným usnesením dochází ke stavu, kdy je proti stěžovatelům nadále vedeno trestní stíhání ve stádiu vyšetřování, tedy stále probíhá řízení, v němž mají stěžovatelé zachována všechna práva obviněných; proto se musel Ústavní soud v první řadě zabývat posouzením otázky, zda ústavní stížnost stěžovatelů je přípustná, když ochraně základních práv a svobod stěžovatelů slouží právě zákonem upravené trestní řízení, a to zejména v jeho soudním stádiu, kde mají být zcela naplňována všechna základní práva a svobody, jichž se stěžovatelé touto ústavní stížností dovolávají. Ústavní soud ve své rozhodovací praxi rovněž opakovaně zdůraznil, že možnost jeho zásahu do probíhajících řízení je nutno vykládat přísně restriktivním způsobem. V nálezu ze dne 30. 8. 2011, sp. zn. II. ÚS 655/11 Ústavní soud konstatoval, že tato kasační intervence má své místo pouze v případech zjevného porušení kogentních ustanovení jednoduchého práva, kdy se postup orgánů činných v trestním řízení zcela vymyká ústavnímu a zákonnému procesněprávnímu rámci a tyto vady nelze v soustavě orgánů činných v trestním řízení, zejména obecných soudů, již nikterak odstranit. Uvedeným rozhodnutím Ústavní soud zrušil usnesení nejvyššího státního zástupce, který (po lhůtě k tomu trestním řádem stanovené) využil svého mimořádného oprávnění podle § 174a tr. ř. a zrušil pravomocné rozhodnutí o postoupení věci. Ústavní soud zde o přípustnosti zásahu do běžícího řízení rozhodl na základě zjištění, že stěžovatel k ochraně svého ústavně zaručeného práva podle čl. 8 odst. 2 Listiny dotčeného zásahem nejvyššího státního zástupce do pravomocného rozhodnutí nedisponoval žádným jiným procesním prostředkem nežli ústavní stížností.

25. Ústavní soud dospěl k závěru, že obdobná situace nastala i v nyní posuzovaném případě. Proti rozhodnutí Nejvyššího soudu o zrušení pravomocných zprošťujících rozhodnutí a vrácení věci státnímu zástupci k přípravě a podání nové obžaloby žádný procesní prostředek vyjma ústavní stížnosti neexistuje. Nerespektování limitů rozsahu přezkumu pravomocně skončeného řízení Nejvyšším soudem, který své rozhodnutí vydal po relativně samostatné fázi řízení ukončené právní mocí, zcela zásadně negativně ovlivní další postup orgánů činných v trestním řízení a revize tohoto stavu je hypoteticky možná až poté, co celé trestní stíhání včetně opravných prostředků proběhne ve vadně nastavených mantinelech a stěžovatelé se znovu obrátí s obdobnou argumentací na Ústavní soud. Klíčovou otázkou v posuzované věci je, jakými limity je vázán dovolací soud při přezkumu postupu orgánů činných v trestním řízení, zde při přezkumu rozhodování nalézacího a odvolacího soudu. Posuzujeme přitom situaci, kdy bylo dovolací řízení zahájeno dovoláním, které podal nejvyšší státní zástupce v neprospěch obviněných, a kdy dovolací soud své rozhodnutí odůvodnil skutečnostmi, které nejvyšší státní zástupce v dovolání nenamítl. Tato otázka není v judikatuře Ústavního soudu dosud řešena.

26. Zájem na rychlém a rozumně probíhajícím trestním procesu, který bude naplňovat ústavněprávní principy, jež ho ovládají, spolu s možností Nejvyššího soudu napravit vytčené vady již nyní a případnou příležitostí orgánů činných v trestním řízení zareagovat na ně, pokud Nejvyšší soud opět jejich rozhodnutí zruší, vedly Ústavní soud k závěru o přípustnosti ústavní stížnosti stěžovatelů. Bude procesně hospodárnější, pokud očekávatelné „další kolo“ trestního řízení bude probíhat podle instrukcí, které zákonné limity respektují.

27. Jak Ústavní soud níže detailněji rozebere, při vyslovení závazného právního názoru, kterým Nejvyšší soud orgány činné v trestním řízení (obecné soudy nižších

stupňů a dozorového státního zástupce) v jejich dalším postupu zavázal, nerespektoval zákonné limity, které mu trestní řád pro přezkum vymezuje. Takový zásah do trestního řízení mohl i v tomto specifickém případě vést k zásadním procesním obtížím pro dozorového státního zástupce a obecné soudy. Nejvyšší soud napadené usnesení neodůvodnil s potřebnou mírou určitosti ve vztahu ke vzneseným námitkám. Pokud věc dovolací soud vrátil státnímu zástupci k došetření, nevybavil jej relevantními pokyny k dalšímu postupu ve věci.

V. Právní posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

V. a) Obecné principy

28. Institut právní moci rozhodnutí je vlastní nejen trestnímu řízení, ale všem dalším právním odvětvím, kde dochází k vydávání aktů státní moci, kterými je autoritativně rozhodováno o právech a povinnostech fyzických a právnických osob. Nabytím právní moci rozhodnutí získává velmi důležitou vlastnost, která znamená jeho nezměnitelnost (formální právní moc) a závaznost (materiální právní moc). Na jedné straně vyjadřuje vůli státu vyřešit konečně určitou věc a zároveň tak významně ztěžuje možnost stíhat osobu, proti které bylo již trestní řízení skončeno, znovu pro týž skutek a vystavovat ji nepříznivým důsledkům trestního řízení, čímž se stává významnou zárukou právní jistoty, občanských práv a svobod.

29. Záruka právní jistoty v právních vztazích, jakožto jeden ze základních prvků právního státu, vyžaduje, aby konečné řešení každého sporu přijaté soudy nebylo znovu zpochybňováno (rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva, dále jen „ESLP“ ve věci *Brumărescu proti Rumunsku* ze dne 28. 10. 1999, č. 28342/95). Později ESLP upřesnil, že právní jistota předpokládá respektování principu právní moci, tedy konečné povahy soudních rozhodnutí. Podle tohoto principu žádná ze stran nemůže dosáhnout přezkoumání pravomocného a vykonatelného rozsudku jen za tím účelem, aby se domohla nového posouzení věci a nového rozhodnutí. Nadřízené soudy smějí využívat svoji přezkumnou pravomoc jen k opravě skutkových a právních omylů a justičních omylů, nikoli k novému projednání věci. Přezkum se nesmí stát maskovaným odvoláním a pouhá skutečnost, že mohou existovat dva různé pohledy na stejnou záležitost, není dostatečným důvodem k novému rozsouzení věci. Od tohoto principu je možné se odchýlit jen v případě, že pro to existují podstatné a naléhavé důvody (srov. rozsudek ESLP ve věci *Ryabykh proti Rusku* ze dne 24. 7. 2003, č. 52854/99).

30. V rozporu s principem právní jistoty by však v zásadě neměly být mimořádné opravné prostředky proti (sice) pravomocným rozhodnutím, které jsou (ale) dány k dispozici oběma stranám řízení v přesně definovaných případech a jejichž využití je striktně časově omezeno (srov. rozhodnutí ESLP *OOO Link Oil SPB proti Rusku* ze dne 25. 6. 2009, č. 42600/05).

31. V případě trestního řízení není požadavek, aby pravomocná rozhodnutí soudů nebyla zpochybňována, absolutní již z toho důvodu, že čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě států výslovně umožňuje obnovit řízení (v širším smyslu znovuotevření již jednou skončeného řízení), jestliže nové nebo nově odhalené skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci. Konkrétně jeho odstavce 1 a 2 znějí: „1. Nikdo nemůže být stíhán nebo potrestán v trestním řízení podléhajícím

pravomoci téhož státu za trestný čin, za který již byl osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu tohoto státu. 2. Ustanovení předchozího odstavce nejsou na překážku obnově řízení podle zákona a trestního řádu příslušného státu, jestliže nové nebo nově odhalené skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci.“ Pouhá možnost znovu otevřít konečný rozsudek v trestní věci tudíž není sama o sobě neslučitelná s čl. 6 Úmluvy, jestliže konkrétní způsob, jakým k obnově došlo, nenarušuje samotnou podstatu stěžovatelova práva na spravedlivý proces. Je nutné zvláště hodnotit, zda v daném případě pravomoc zahájit a provést přezkum byla vykonána příslušnými orgány tak, aby byla v maximální možné míře dosažena spravedlivá rovnováha mezi zájmy jednotlivce a potřebou zajistit účinnost systému trestní spravedlnosti (srov. Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, H., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha, C. H. Beck 2012, s. 776). K relevantním okolnostem, které by v této souvislosti měly být vzaty do úvahy, patří zvláště tyto: účinek obnovy (přezkumu) a následného řízení na individuální situaci stěžovatele a otázka, zda stěžovatel o obnovu (přezkum) požádal; důvody, pro které vnitrostátní orgány porušily právní moc rozsudku vydaného v případě stěžovatele; soulad daného řízení s požadavky vnitrostátního práva; existence a fungování procesních záruk ve vnitrostátním právním systému způsobilých předejít zneužití tohoto řízení vnitrostátními orgány. Řízení před přezkumným soudem by mělo poskytovat všechny procesní záruky zakotvené v čl. 6 odst. 1 Úmluvy a musí zajistit celkovou spravedlnost celého řízení (srov. rozsudek ESLP ve věci Radchikov proti Rusku ze dne 24. 5. 2007, č. 65582/01). Skutečnost, že konání řízení o mimořádném opravném prostředku neodporuje čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě, sama o sobě neznamená, že toto řízení je v konkrétním případě také v souladu s čl. 6 Úmluvy (srov. rozsudek ESLP ve věci Nikitin proti Rusku ze dne 20. 7. 2004, č. 50178/99).

32. Zásada *ne bis in idem* tedy spočívá nejen v právu nebýt pro to stejné potrestán dvakrát, ale stejně tak v právu nebýt dvakrát stíhán pro to stejné. Úmluva zde staví obě práva na roveň, protože uznává, že samo trestní stíhání představuje podstatný zásah do lidského života a může se jej hluboce dotknout. Proto je zde důvod k zásahu Ústavního soudu již v okamžiku, když je porušeno samo právo nebýt stíhán dvakrát, a není na místě zdrženlivé vyčkávání, zda po překročení limitů dovolacího přezkumu opakované trestní stíhání nebude zhojeno postupem orgánů činných v probíhajícím trestním řízení, pro které jsou vadné pokyny dovolacího soudu závazné. Výjimku ze zásady *ne bis in idem* obsahuje odst. 2 čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě. Není v rozporu s touto zásadou, jestliže dojde v souladu se zákonem a trestním řádem příslušného státu k „obnovení řízení“. Důvodem pro „obnovení řízení“ však mohou být jen nové nebo nově odhalené skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení, avšak obě jen za podmínky, že tyto nové skutečnosti nebo vady řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci. Protokol č. 7 k Úmluvě používá termín „obnova řízení“ v širším smyslu, odpovídajícím v českém právu jak obnově řízení podle § 277 a násl. tr. ř. (pro případy nových nebo nově odhalených skutečností), tak dovolání podle § 265a a násl. tr. ř. (pro případy podstatné vady v předešlém řízení).

33. V trestním řízení není požadavek, aby pravomocná rozhodnutí soudů nebyla měněna, bezvýhradný. Též proto čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod umožňuje obnovit řízení (v širším smyslu znovuotevření již jednou skončeného řízení), jestliže nové nebo nově odhalené skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci. Dovolací soud může přistoupit k zásahu do skutkových zjištění soudů nižších stupňů v

případě zjištění, že nesprávné provedení důkazního řízení bylo v rozporu se zásadami spravedlivého procesu. Právo na spravedlivé trestní řízení nicméně nesvědčí státnímu zástupci, který podal dovolání v neprospěch obviněného. Opakované trestní stíhání po pravomocném zprošťujícím rozsudku, ač nebyly splněny podmínky pro „obnovu řízení“ vymezené v čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě, představuje zásah orgánu veřejné moci porušující základní právo zaručené ústavním pořádkem.

34. Podle judikatury Ústavního soudu (náleží Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 525/15 ze dne 8. 11. 2016) jsou součástí ústavního pořádku podle článku 1 odstavce 2 Ústavy České republiky také ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, tedy i Úmluva.

35. Ústavní soud připomíná, že svým náležením sp. zn. Pl. ÚS 15/01 ze dne 31. 10. 2001 (N 164/24 SbNU 201; 424/2001 Sb.) zrušil ustanovení § 272 a § 276 věty čtvrté tr. ř. v tehdy platném znění. V tomto nálezu Ústavní soud konstatoval, že na rozdíl od všech ostatních opravných prostředků upravených v trestním řádu, jen stížnost pro porušení zákona přísluší podat pouze jedné procesní straně – státu, což narušuje rovnost zbraní v trestním procesu. Pravomoc ministra spravedlnosti podat stížnost pro porušení zákona v neprospěch obviněného byla do českého trestního práva zavedena v minulosti v době totalitního státu vlivem přejímání sovětských stalinských právních institutů. Kasační pravomoc Nejvyššího soudu na základě tohoto mimořádného opravného prostředku rušit v neprospěch obviněného, respektive obžalovaného, pravomocná rozhodnutí vydaná v trestním řízení, Ústavní soud shledal v rozporu s hodnotami materiálního právního státu, zejména pak s principem rovnosti zbraní. Ústavní soud byl toho názoru, že takzvaná "neprospěchová" stížnost pro porušení zákona může mít za dané situace pouze funkci sjednocování judikatury pro futuro cestou akademického výroku (§ 268 odst. 2 tr. ř.). Ústavní soud tak uvedeným náležením zbavil Nejvyšší soud oprávnění zhoršit v řízení o stížnosti pro porušení zákona právní situaci obviněného, neboť akademický výrok nemůže sám o sobě právní moc dřívějších rozhodnutí prolomit. Akademický výrok, jímž Nejvyšší soud deklaruje svůj názor na výklad objektivního práva, totiž není způsobilý vyvolávat v rovině subjektivních práv konkrétní osoby (účastníka původního trestního řízení) žádné právní následky.

36. Naproti tomu úprava dovolání zavedeného do trestního řádu novelou č. 265/2001 Sb., které může podat obviněný i nejvyšší státní zástupce, a to ve prospěch i neprospěch obviněného, žádný ústavněprávní deficit z hlediska principu rovnosti zbraní nevykazuje (srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 15/01 ze dne 31. 10. 2001).

37. Úprava dvou mimořádných opravných prostředků, dovolání a stížnosti pro porušení zákona, se liší nejen v okruhu subjektů, oprávněných tyto opravné prostředky podávat, ale zejména v definování důvodů pro jejich podání. Budeme-li porovnávat důvody procesního charakteru, tak zatímco stížnost pro porušení zákona lze podat z obecného důvodu vadného postupu řízení, důvodem pro dovolání jsou jen některá přesně specifikovaná procesní pochybení (srov. Fenyk, J., Úvaha o dovolání v českém trestním řízení a možnosti uplatnění zákazu dvojího, resp. opětovného ohrožení in. Gřivna, T. (ed.) *Poceta Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám. Čtvrtstoletí hledání spravedlnosti na Nejvyšším soudě ČR. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2018, s. 41). Dovolací důvody nelze k neprospěchu obviněného rozšiřovat a posunovat dovolací řízení do oblasti vyhrazené ministru spravedlnosti ve stížnosti pro porušení zákona, tím by byl negován význam nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 15/01 ze dne 31. 10.

2001, odmítajícího jiný než akademický výrok Nejvyššího soudu v neprospěch obviněného.

38. Dovolání je výjimečným opravným prostředkem, jehož účelem je vedle sjednocování judikatury i ochrana práv, zejména práv základních. Dovolací řízení se v žádném svém stádiu nenachází mimo ústavní rámec pravidel spravedlivého procesu vymezeného Listinou a Úmluvou. Ústavní soud připomíná, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy (právo na spravedlivý proces) obsahuje ustanovení, s nimiž musí být ustanovení zákonného procesního práva interpretována souladně, a to včetně těch ustanovení trestního řádu, která vymezují dovolací důvody uvedené v ustanovení § 265b tr. ř. (nález sp. zn. I. ÚS 55/04, ze dne 18. 8. 2004, obdobně nález sp. zn. II. ÚS 669/05, ze dne 5. 9. 2006), ty jsou specifikovány taxativním způsobem v odstavci 1 pod písmeny a) až l). Dovolací důvody jsou natolik konkretizovány, že o jejich obsahu není v rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu pochyb. Vymezení dovolacího důvodu je obligatorní obsahovou náležitostí podaného dovolání (§ 265f odst. 1 tr. ř.), protože zároveň limituje obsah a rozsah přezkumné činnosti dovolacího soudu (§ 265i odst. 3 tr. ř.). V této souvislosti je však nutno zdůraznit, že obsah konkrétně uplatněných námitek, tvrzení i právních názorů, jimiž je podle dovolatele opodstatněno naplnění uplatněného důvodu dovolání, musí i věcně odpovídat některému zákonem stanovenému důvodu dovolání podle § 265b odst. 1 písm. a) až l) tr. ř.

39. V některých případech ovšem vznikají pochybnosti při aplikaci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., podle kterého dovolání lze podat, jestliže „rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení“. Výklad tohoto dovolacího důvodu byl krátce po jeho zavedení zmíněnou novelou trestního řádu č. 265/2001 Sb. prováděn Nejvyšším soudem velmi restriktivně a Ústavní soud se k tomuto přístupu při kontrole ústavnosti opakovaně vyjádřil. Znovu připomněl, že dovolací řízení se v žádném svém stádiu nenachází mimo ústavní rámec pravidel spravedlivého procesu a zaujal stanovisko, podle kterého příliš restriktivní výklad důvodnosti dovolání je ústavně neudržitelný (nález sp. zn. II. ÚS 669/05, ze dne 5. 9. 2006, nález sp. zn. III. ÚS 888/14 ze dne 10. 7. 2014, nález sp. zn. I. ÚS 520/16 ze dne 22. 6. 2016, nález sp. zn. II. ÚS 855/08 ze dne 31. 3. 2010).

V. b) Aplikace obecných principů na projednávaný případ

40. Dovolání nejvyššího státního zástupce v posuzované věci podané s odkazem na § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř., pro dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. obsahovalo celou řadu velmi závažných námitek, které se týkaly nesprávného právního posouzení skutku, ale i nedostatků spočívajících v extrémním nesouladu mezi skutkovými zjištěními soudu prvního stupně a provedenými důkazy.

41. Je nutné připomenout, že námitky dovolatele proti hodnocení důkazů soudu prvního stupně a z něj vycházejících skutkových zjištění nejsou námitkami, které by bylo možné podřadit pod uplatněný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., ani pod jiný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 tr. ř. Námitka extrémního nesouladu mezi obsahem provedených důkazů a učiněnými skutkovými zjištěními je námitkou, která se dotýká porušení základních práv obviněného ve smyslu čl. 36 a násl. Listiny a čl. 6 Úmluvy. V takovém případě má zásah dovolacího soudu podklad v čl. 4, čl. 90 Ústavy (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 7 Tdo 448/2010).

Tato práva však chrání obviněného, jakožto slabší procesní stranu a nejvyšší státní zástupce se jich proto nemůže na úkor slabší strany úspěšně dovolat, neboť pravidla plynoucí z práva obviněných na obhajobu byla stanovena na jejich ochranu (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 5 Tdo 1163/2016, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2017, sp. zn. 6 Tdo 450/2017, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2017, sp. zn. 5 Tdo 486/2017). Ve smyslu ustanovení § 265b odst. 1 tr. ř. je dovolání mimořádným opravným prostředkem určeným k nápravě výslovně uvedených procesních a hmotně právních vad, nikoli k revizi skutkových zjištění učiněných soudy prvního a druhého stupně, ani k přezkoumávání jimi provedeného dokazování. Výjimečně sice může Nejvyšší soud přistoupit k zásahu do skutkových zjištění soudů nižších stupňů, ale podle judikatury Ústavního soudu tak může učinit toliko v případě zjištění, že nesprávná realizace důkazního řízení se dostává do kolize s postuláty spravedlivého procesu. Právo na spravedlivé trestní řízení nicméně nesvědčí státnímu zástupci, který podal dovolání v neprospěch obviněného. Na základě uvedeného by tedy Nejvyšší soud ani nemohl z podnětu námitky extrémního nesouladu státním zástupcem v projednávaném případě zasáhnout do skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 4. 2018, sp. zn. 7 Tdo 425/2018).

42. V posuzované věci však dovolání nejvyššího státního zástupce obsahovalo i celou řadu námitek, které lze podřadit pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. v nerozšířeném smyslu. Nejvyšší soud se však v odůvodnění kasačního rozhodnutí s dovolatelem uplatněnými námitkami dokládajícími nesprávné právní posouzení skutku opomněl vypořádat. V klíčových pasážích odůvodnění nazvaných „Odborné vyjádření a znalecký posudek“ a „Závěry Nejvyššího soudu“ se překvapivě zaměřil na posouzení procesních vad, které na svou obhajobu v předchozích stádiích trestního stíhání uplatňovali obvinění, konkrétně se jedná o námitky proti osobě znalce PhDr. Jana B. Uhlíře, Ph.D. Námitky podporující obhajobu by v dovolání podávaném v neprospěch stěžovatelů nejvyšším státním zástupcem, které dovolací přezkum otevřelo, zřejmě ani nemohly být a nebyly z podstaty věci vznášeny. Zohlednění takových námitek mimo vymezené dovolání navíc v konečném důsledku na úkor obviněných stěžovatelů, ochranou jejichž práva na spravedlivý proces se dovolací soud zaštiťuje, je postup, který zcela vybočil z limitů, které čl. 36 Listiny a čl. 6 Úmluvy pro dovolací soud vymezuje.

43. Jednou z výjimek z pravidla zákazu stíhání pro tentýž trestný čin, za který již byl obviněný osvobozen pravomocným rozsudkem podle výše citovaného odst. 2 čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě, je případ, kdy je zprošťující rozsudek zrušen pro podstatnou vadu, která v předešlém řízení mohla ovlivnit rozhodnutí ve věci. V konkrétním případě podstatnou vadou řízení mělo být zpracování znaleckého posudku znalcem, který byl negativně podjatý. Závěry znaleckého posudku však nebyly příčinou zprošťujícího rozsudku, neboť důvodem zprošťujícího rozsudku bylo právní posouzení věci soudem. Nejednalo se tedy o podstatnou vadu v řízení, která by ovlivnila rozhodnutí ve věci.

44. Nad rámec Ústavní soud dodává, že otázku podjatosti znalce přísluší posuzovat především nalézacímu soudu. Ten při svém rozhodování vychází ze znění § 11 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, podle kterého je znalec vyloučen a nesmí podat posudek, jestliže lze mít pro jeho poměr k věci, k orgánům provádějícím řízení, k účastníkům nebo k jejich zástupcům pochybnost o jeho nepodjatosti. Vysoká odbornost a specializace, ani přesvědčení

znalce o správnosti toho, že je určité jednání prohlášeno zákonem za trestné, není důvodem pro jeho vyloučení.

VI. Závěr

45. Uvedenou situaci není možné řešit jinak než zrušením napadeného usnesení Nejvyššího soudu, který nově rozhodne o dovolání nejvyššího státního zástupce. Přitom se bude zabývat jeho výše zmíněnými dovolacími námitkami dokládajícími naplnění uplatněného dovolacího důvodu. Při výkladu příslušných ustanovení trestního řádu bude respektovat práva na spravedlivý proces stěžovatelů zaručená čl. 36 Listiny a 6 Úmluvy, protože jsou podle čl. 4 a čl. 95 Ústavy České republiky závaznými i pro Nejvyšší soud. V novém rozhodnutí by měl Nejvyšší soud jasně vymezit jaké námitky a kterých účastníků přijal za relevantní, respektive které a proč za takové přijmout nemohl. Jen takové rozhodnutí, pokud by dovolací soud opětovně vyhověl dovolání nejvyššího státního zástupce, by se mohlo stát relevantním a využitelným vodítkem pro orgány činné v trestním řízení, pro které bude právní názor vyslovený Nejvyšším soudem závazný pro další postup.

46. Proto Ústavní soud ústavní stížnosti zcela vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 1 a 3 zákona o Ústavním soudu zrušil napadené usnesení Nejvyššího soudu, kterým byli stěžovatelé zkráceni v základních právech zakotvených v čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 6 Úmluvy a čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 19. února 2019

David Uhlíř v. r.
předseda senátu

Za správnost vyhotovení:
Jana Drdlová